

Istarske narodne priče. Redakcija, uvod i komentari Maja Bošković-Stulli. Narodno stvaralaštvo, knjiga I, urednik Zoran Palčok. Institut za narodnu umjetnost, Zagreb 1959; 288 strani, 8°.

Več ko trideset let je bilo treba čakati, da smo dobili spet v roke zbirko ljudskega pripovednega blaga, ki se po redakcijskih prijemih, akribiji in celotnem znanstvenem aparatu in značaju lahko meri s Čajkanovićevo zbirko srbskih ljudskih pravljic (1927). Izid Maje Bošković-Stullijeve zbirke »Istarske narodne priče« je treba pozdraviti kot zelo razveseljiv dogodek in jugoslovanska folkloristika si mora prizadevati, da ji bo kmalu postavila ob stran še več enakovrednih zbirk, ne da bi bilo treba spet čakati trideset let.

Naša istrska zbirka pa se od Čajkanovićeve srbske bistveno loči po tem, da teksti niso vzeti iz starih predalov, ampak iz živega arhiva, iz ustnega izročila, ki so ga zvesto zapisali od leta 1952 naprej sodelavci zagrebškega Instituta za narodnu umjetnost N. Bonifačić-Rožin, M. Bošković-Stulli, O. Delorko, I. Jardas, I. Jelenović in I. Ivančan, a največ seveda sama M. Bošković-Stullijeva. Značaj knjige je opazen že na zunaj, ko pa sami teksti obsegajo komaj 120 strani, vse drugo pa je ostalo za uvod, razne komentarje in preglede, kazala, slovarček, povzetek v francoščini (žal prekratek!) in drugo.

Omenjeni tridesetletni »moratorij« nam lahko lepo pokaže pomemben premik v naši folkloristiki. Leta 1927 smo le kolikor toliko poučeni o zapisovavcih objavljenih tekstov, kaj malo ali skoraj nič pa ne izvemo o pripovedovavcih. Leta 1959 smo se glede tega pomaknili odločno naprej. Iz galerije bolj ali manj brezobličnih imen izstopajo nekatere izrazite osebnosti, nadarjeni istrski pravljicarji s svojimi stilnimi posebnostmi in s svojimi žanrskimi ali vsebinskimi preferencami. Tu je Marija Erman »Seljanka« s svojim čutom za oblikovanje zgodb z ganljivimi družinskimi usodami; tu sta po svoje »napredni«, vendar v svet volkodlakov, krsnikov, coprnice ipd. še zmerom zaverovani teta Maruca (Marija Starić) in Fuma Grzinić; tu je Joža Gortan s svojimi šaljivimi pripovedmi; in tu je tudi še barba Tone Krajcar s svojimi ovcami in sviralami. Prav taki tipi kot je ta starec, »ki ne bi raj bit najveći gospodin iz veturon kako bit pastir i svirit«, nam pomagajo razumeti »neke aspekte iz kojih izvire narodna umjetnost u širokom smislu riječi« (str. 24). Literarnoteoretično podkovan ali z literarnim posluhom obdarjen folklorist, ki se dandanes srečuje z avtentičnimi ljudskimi teksti, kakršnih nam romantična folkloristika ne nudi, bo pač marsikje zaslutil, kako tudi v tradicionalnih tekstih (seveda le iz ust mojstrov!) prihaja do situacij, ki se zdi kakor da so nastale »po ozoru suvremenoga psihološkog romana«. V to smer pa šele tipljemo in nikakor nismo izkoristili danih možnosti. Take in podobne misli se ti porajajo ob branju uvoda v zbirko M. Bošković-Stullijeve.

Glede jezikovne podobe tekstov, kjer je opaziti mešanje narečnih in knjižnih oblik, domačih besed in tujk, zlasti italijanizmov, se je M. Bošković-Stulli najlepše »zavarovala« pred morebitnimi očitki lingvistov s paralelno objavo na roko zapisane in na magnetofon registrirane pravljice (tekst 1. a in 1. b): obakrat so tu nedoslednosti, tudi fonetične. Fonetična podoba tekstov je v glavnem taka, da »bar donekle dočaraju sliku žive izgovorene riječi«. Pač pa je bila redaktorica tem natančnejša pri morfoloških, leksikalčnih in sintaktičnih posebnostih, ki oblikujejo stil. S folklornega stališča je pri tem ravnala edino pravilno.

Iz uvoda izvemo za mikaven eksperiment, kakršne je delal W. Anderson v San Marinu: na neki istrski šoli je zbirateljica zaprosila učiteljico, naj bi vsak otrok napisal — v razredu — eno zgodbico.

Zgodovinski pregled dosedanjega zbiranja ljudskih pripovedi v Istri danes lahko z veseljem dopolnimo: če se je v Zagrebu res izgubila zbirka Volčičevih zapisov proznih tekstov iz hrvaške Istre, smo pa v Ljubljani nepričakovano našli v Strekljevi zapuščini (med nekdanjim gradivom Slovenske Maticе) lepo Volčičevo zbirko hrvaških pravljic.

Opombe k posameznim zgodbam vsebujejo izčrpne navedbe literature, paralele iz drugih istrskih objav (tiskanih in rokopisnih), pa iz zahodnoslovenskih, italijanskih in furlanskih publikacij. Ponekod te opombe že kar preraščajo v majhno razpravo o tem ali onem junaku ali pojavu ljudskega izročila: tako ob Atili (str. 190), »maliku« (202), volkodlaku (215) in »krsniku« (224). Krsnik se je avtorici res že izoblikoval tudi v samostojno študijo, ki jo je objavila v časopisu »Fabula« (5/3, 1960, 275–298). Rezultati, do katerih se je avtorica dokopala, in problemi, ki jih je načela pri obdelavi omenjenih gesel, v marsičem mečejo čisto novo, nepričakovano luč tudi na slovenske pojave. V vseh teh primerih gre namreč za skupna hrvaško-slovenska izročila, ki jih je slovenska folkloristika večkrat interpretirala drugače ali se jim je previdno izogibala. Ker v mejah knjižne ocene ni moč razpravljati na dolgo in na široko, bo treba o »maliku«, »krsniku« ipd. spregovoriti kdaj posebej.

K nekim zgodbam ali opombam o njih naj naštejemo nekaj dopolnil, pri čemer se kar držim vrstnega reda zbirke:

3. To je zgodba, ki je v SE IX, 1956, 187 sl., pisal o nji B. Merhar: Od kod Vodniku snov za basen Kos in brezen? S to istrskohrvaško in z neko novo koroškoslovensko varianto se je zgodba geografsko nekoliko razmaknila.

38. Med variantami dodaj slovensko literarno obdelavo: Kosovel, Richepinov motiv, in furlansko ljudsko: Il cûr de mari. PF (= Pagine friulane) IV, 149.

41. »...prozni tekst nastao vjerojatno od pjesme« (str. 174). Ta »vjerojatno« bi kazalo izpustiti. Dodaj slovensko »Neusmiljena gospoda« (Štrekelj, Glonar), ki se čudim, da je ni upošteval že V. Zganec v opombah svoji zbirki iz leta 1950.

79. Dodaj, kar je pisal Grafenauer v Narodopisju Slovencev II 57 in odlomek iz pesmi Branka Radičevića »Put«.

87–100. Bruno Guyon, Aquileia e la genesi della leggenda d'Attila. PF IX, 89–95; — G. B[iasutti], La storie di Atile. PF X, 117–8; — S. Vilfan, Pes Marko. SE 8, 1955, 145. — Na str. 192, v 2. odstavku, 3. vrsta, besedilo »oko god. 400 do 500« izkrivlja pomen moje navedbe Steletovega mnenja: ital. '400 (Quattrocento) in '500 (Cinquecento) sta le sinonima za 15. in 16. stoletje.

106–108. Za slovenskega bravca opozorilo na rokopisno izročilo o Petru Klepcu (str. 199).

155–172. K imenom »viandanti«, »benandante« (str. 229): prim. beneško-slovensko izročilo o »balabantih« iz Trinkovega koledarja za 1954 (La costola di legno, Alpes orientales I, 1959; 82).

175–178. Ad grabancijaš: prim. I. Grafenauer, Zmaj iz petelinjega jajca. Razprave SAZU.

Predlagal bi še nekaj popravkov trem drobnim napakam, ki bi koga lahko zapeljale: na str. 18, 2. odstavek, 14. vrsta: namesto 20 prav 19. Na str. 31, 1. vrsta namesto »avstrijskih« bo bolje njemačkih. Na str. 236 v 1. vrsti nam. »Maillyjevih« prav Boltejevih.

V predgovoru, ki ga je toplo in skrbno napisal Zoran Palčok, upravnik Instituta za narodnu umjetnost in urednik njegovih publikacij, izvemo za načrt izdaje, katere prvi del so »Istarske narodne priče«. Medtem je že izšla (1961) tudi druga knjiga: O. Delorko, Istarske narodne pjesme (poročilo sledi v prihodnjem letniku SE), še nekaj pa je pripravljenih in čaka le na začetek tiska. Zelimo, da bi čimprej imeli zunaj kompletne serijo, ob kateri se Slovenci lahko le zgledujemo. Slovenska Istra nas še čaka! Milko Matičetov